

4. Шестоपालюк О.В. Теоретичні і практичні засади розвитку громадянської компетентності майбутніх учителів: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.04; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. Київ, 2010. 44 с.

5. Кравцов В.О., Кравцова Т.О. Теоретичні засади формування громадянської компетентності майбутнього соціального педагога. *Наукові записки КДПУ ім. В. Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. 2012. Вип. 103. С. 27–35.

6. Хмелюк Р.И. Формирование гражданской зрелости студенческой молодежи. Київ: Вища школа, 1978. 133 с.

ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА: ВПЛИВ КУЛЬТУРНИХ РУХІВ НА ІСТОРІЮ

Надія Воронова

Зв'язок історії та культури є надзвичайно важливим і тісним. Історія та культура взаємодіють та впливають одне на одне в багатьох аспектах, як от у формуванні культурної ідентичності. Історія визначає корені та спадкову пам'ять суспільства, впливає на формування культурної ідентичності, об'єднуючи людей на підґрунті спільної історії, традицій і цінностей. Історія створює культурну спадщину, яка включає в себе мову, мистецтво, музику, літературу, обряди та інше буття культури. Культурна спадщина містить інформацію про минуле суспільства. З іншого боку, культура може впливати на хід історичних подій. Культурні рухи, ідеології та масові рухи можуть стати важливими факторами, які формують події в історії. Культурні рухи можуть боротися за права людини, свободу вираження, рівність та інші суспільні цінності, можуть мати значущий вплив на історичні події і розвиток суспільства в цілому. Вони виступають як важливий чинник, який формує соціокультурний контекст та визначає реакцію громадян на історичні події.

Історико-культурологічна освіта залишається дуже актуальною у сучасному світі. Вона допомагає зберегти та відновити історичні та культурні цінності, що важливо для збереження національної та світової спадщини. Знання з історії і культури допомагають краще розуміти події та явища, надають контекст і сприяють аналізу подій. В умовах глобалізації і міжкультурної взаємодії історико-культурологічна освіта допомагає підготувати людей до взаємодії з представниками інших культур, релігій, традицій і сприяє розвитку толерантності. Вивчення історії, культури сприяє розвитку критичного мислення, аналітичних навичок та здатності до дослідження. Історико-культурологічна освіта відкриває можливості для професійного розвитку у галузях, пов'язаних з культурним менеджментом, музеєзнавством, археологією, викладанням історії та культури. Знання історико-культурологічного контексту сприяють формуванню громадянської ідентичності та активного громадянства. Регіональна історія, культура є важливими для розвитку туризму та приваблення туристів. Історико-культурологічна освіта залишається важливою і актуальною для особистісного розвитку, допомагає розширювати горизонти знань, розуміти минуле та сучасність, сприяє культурній толерантності та співпраці між людьми різних культур та націй.

Українські вчені досліджують зміни в історико-культурологічній освіті, розробляють та впроваджують нові методи навчання. Науковці Інституту педагогіки НАПН України висвітлили орієнтири міжнародних та неурядових організацій щодо забезпечення неперервності освіти в умовах війни, питання організації дистанційного навчання в Україні, розглянули інноваційні зміни в організації освітнього процесу у зв'язку із реформою загальної середньої освіти «Нова українська школа» та умовами воєнного стану [1, с. 62-90]. На постійній основі відбувається аналіз освітніх програм, оцінка результатів навчання, розробка нових підходів до викладання та багато іншого. Мета таких досліджень полягає в поліпшенні якості освіти та сприянні кращому розумінню історії та культури в сучасному світі.

Виокремимо деякі способи, якими культурні рухи впливають на історію. Культурні рухи можуть виникати в реакції на соціальні, політичні або економічні проблеми. Вони можуть відображати бажання суспільства до змін і покращень у суспільних умовах. Рухи за громадянські права, фемінізм, за охорону природи скоїли відчутні зміни в історії, адже спрямовані на боротьбу з соціальною нерівністю та екологічними проблемами. Так, в Сполучених Штатах Америки у 1950-1960-х роках виник рух «Поезія і права громадян» (Poetry and Civil Rights) як відповідь на расову сегрегацію та порушення громадянських прав афроамериканців, які відбувалися в багатьох частинах Сполучених Штатів, особливо в південних штатах. Активісти руху використовували поезію та інші види мистецтва для виразу своєї обуреності та вимоги до гідності й рівних прав. Важливими фігурами цього руху були поети, такі як Ленгстон Х'юз, Мая Анджелу, Джеймс Болдвін. Вони створювали поезію та літературні твори, які висловлювали протест проти расової дискримінації, поневолення та порушення громадянських прав. Музика також відіграла важливу роль у цьому русі. Співаки – Ніна Сімон і Боб Ділан – створювали пісні, які висловлювали солідарність з рухом за громадянські права та закликали до змін у суспільстві. Цей культурний рух сприяв підвищенню свідомості про проблеми расової нерівності та неправосудності в Сполучених Штатах. Він був важливою частиною громадянських правових рухів та сприяв прийняттю законів, які забезпечили громадянські права афроамериканців, такі як Закон про права голосу, Право на голос і Громадянський акт про права.

Культурні рухи можуть сприяти зміні цінностей та ідеологій у суспільстві, викликати дискусії та перегляд старих поглядів на світ, що, в свою чергу, може вплинути на історичні події. Наприклад, контркультурні рухи 1960-х років в США сприяли зміні уявлень про свободу, рівність та сексуальність. Один із яскравих прикладів – «Контркультурна революція» (Counterculture Revolution) 1960-х років в Сполучених Штатах. Контркультурна революція виникла як відповідь на соціальні, політичні та культурні проблеми того часу. Вона включала в себе широкий спектр рухів і тенденцій, як от хіпі: молодь, що відмовлялася від традиційних цінностей та способу життя, пропагувала мир, любов, свободу та протестувала проти війни у В'єтнамі. До контркультурної музики можна віднести творчість Боба Ділана, Джимі Хендрикса, Дженні Хендрикс, що сприяла поширенню нових ідей та вираженню протесту. Цей рух вплинув на суспільну ідеологію, підкресливши важливість миру, рівності, свободи та екологічної свідомості. Він сприяв прийняттю ключового законодавства щодо громадянських прав, зміни у культурних нормах та розвиток інших соціокультурних рухів. Контркультурна революція вплинула на суспільство в

Сполучених Штатах та поширила свій вплив на світовому рівні, змінюючи підходи до багатьох питань.

Культурні рухи часто вносять інновації в образотворче мистецтво, літературу, музику та інші сфери буття культури, формують нові тенденції, стиль, ідеї та теми, способи виразу митця. Вони можуть виступати як стимул для творчості та спонукати художників використовувати нові техніки, матеріали, концепції. Україна має багатий спадок в галузі інновацій образотворчого мистецтва протягом різних історичних епох. У 1910-1930-х роках українські художники приєдналися до міжнародних авангардних рухів – супрематизм, конструктивізм та експресіонізм. Провідними фігурами були Казимир Малевич, Олександр Родченко, Олександр Архипенко. Вони долучились до світових течій мистецтва та внесли важливий внесок у розвиток абстрактного мистецтва та дизайну. Однією з унікальних інновацій в українському образотворчому мистецтві є «Школа паралельних перспектив», створена Олександром Богомазовим в початку 20-х років ХХ століття. Вона використовувала новаторські техніки і стилі для створення багатоплоскових, геометричних композицій. Українські художники сучасності використовують різноманітні медіа та техніки, включаючи живопис, скульптуру, мультимедіа та інше. Вони висловлюють новітні ідеї, активно працюють в міжнародних контекстах, виставляють свої роботи по всьому світу. Інновації в образотворчому мистецтві включають інтерактивні інсталяції, які взаємодіють із глядачами, використання сучасних технологій, таких як віртуальна реальність, розширена реальність для створення іммерсивних художніх досліджень. Розвивається культура графіті та стріт-арту, яка змінює міський пейзаж та сприяє розвитку вуличного мистецтва. Художники використовують це середовище для висловлення своїх поглядів та ідей.

Культурні рухи висвітлюють соціокультурні та політичні проблеми через мистецтво. Митці використовують свої роботи для виразу позиції, стають промовцями важливих глобальних тем. Наприклад, рух сюрреалізму в мистецтві відобразив новий спосіб дивуватися світові та використовувати незвичайні образи. Фріда Кало, мексиканська художниця, відома своєю яскравою та експресивною творчістю, що відображає її особистий досвід, емоції та політичні погляди. У своїх картинних творах, Фріда Кало часто зображала себе, використовуючи автопортрет як форму виразу. Вона відкрито висловлювала біль та боротьбу зі своїми фізичними стражданнями після тяжких травм та хвороби, а також свої політичні переконання. Її роботи часто віддзеркалюють феміністичні погляди, підтримку прав жінок, працівників та народної боротьби в Мексиці. Однією з її найвідоміших картин є «Фріда і Дієго Рівера» (Frida and Diego Rivera), де вона зображена поруч із своїм чоловіком, відомим мексиканським художником Дієго Рівера. Ця картина відображає їх складні стосунки, але також виражає підтримку та прив'язаність один до одного. Фріда Кало вважається однією з найбільш впливових мисткинь ХХ століття. Її роботи стали символом сильної волі, вираження особистого досвіду та боротьби за соціальну справедливість [2, с. 26-30].

Культурні рухи розширюють межі мистецтва та віднаходять нові форми виразу. Хіп-хоп як культурний рух мав великий вплив на музику, хореографію, графіті. Один з відомих прикладів, коли культурні рухи розширюють межі мистецтва – це рух сюрреалізму, який виник в 1920-х роках. Сюрреалізм – культурний рух, що об'єднує літературу, живопис, фотографію, кіно, музику та інші мистецькі форми. Головною ідеєю сюрреалізму є дослідження безсвідомого та підсвідомого рівнів

людського існування, а також вираз емоцій та ідей, які зазвичай залишалися поза межами раціонального мислення. Сюрреалісти, такі як Сальвадор Далі, Андре Бретон, Ман Рей і Жан Арп, створювали твори мистецтва, які були насичені символами, асоціаціями та фантастичними образами. Вони використовували автоматичне письмо та малюнок для здійснення спонтанних, нецензурованих виразів, які виходили за межі традиційних норм мистецтва. Крім того, сюрреалісти активно співпрацювали з іншими мистецькими формами, такими як кіно, фотографія. Так, фільми Луїса Бунюеля «Віденський бургомістр», «Золота весна» - відображають сюрреалістичні ідеї та методи в кінематографі. Сюрреалізм розширив межі мистецтва, дозволяючи митцям виразити свої мрії, фобії, антиутопії та інші аспекти людського психологічного досвіду, які раніше не часто були предметом мистецьких досліджень. Цей рух також відкрив нові способи сприйняття та розуміння мистецтва, розширюючи межі традиційного мистецтва та інтерпретуючи його в новий спосіб.

Культурні рухи можуть сприяти обміну культурними впливами між різними групами і народами. Цей обмін може викликати створення нових, збагачених форм мистецтва, які відображають різноманітність та багатство світової історії. Один з прикладів обміну культурними впливами між різними групами і народами - це розповсюдження культури та традицій за допомогою Шовкового шляху в давньому світі. Шовковий шлях був мережею торгових маршрутів, які з'єднували східну та західну Азію, Африку та Європу. Цей шлях був важливим засобом обміну товарами, ідеями, технологіями та культурними впливами між різними народами та цивілізаціями. Під час обміну по Шовковому шляху кілька ключових культурних елементів та товарів швидко поширилися з одного регіону до іншого. Сюди можна віднести шовк, адже саме з Шовкового шляху отримав свою назву цей торговий маршрут. Китай був головним виробником шовку, який популярний в Європі та інших регіонах. Китайська кераміка, така як фарфор, здобула велику популярність у Європі. Інновації в паперовому виробництві та виданні книг поширилися з Китаю до Європи, що зробило книги доступними для широких мас. Знання про лікарські рослини, засоби і методи лікування поширилися з східного світу до західного світу та навпаки. Обмін культурними ідеями включав в себе релігійні вчення, філософію, мистецтво та музику. Цей обмін культурними впливами сприяв розширенню знань і розвитку культур, сприяв розумінню різних національних та релігійних традицій, а також зміцнював зв'язки між народами різних частин світу. Шовковий шлях був одним із найважливіших маршрутів обміну культурними цінностями в історії і відображає важливість обміну інформацією та ідеями для розвитку світової культури.

Отже, культурні рухи мають потужний вплив на мистецтво, допомагаючи йому реагувати на зміни у суспільстві та відображати різні аспекти історії. Вони сприяють розвитку та еволюції мистецтва, роблять його більш різноманітним та актуальним; підтримують активну громадянську позицію членів суспільства через мистецтво. Художники використовують свої роботи для підтримки громадських кампаній, агітації, відкритої критики соціальних недоліків. Культурні рухи можуть об'єднувати велику кількість людей навколо спільної ідеї чи цілі. Це може призвести до масової мобілізації та вплинути на політичні події, такі як революції чи національні рухи за незалежність. Культурні рухи відіграють важливу роль у формуванні історії та розвитку суспільства, сприяючи нововведенням у різних

сферах життя, як от соціальні та політичні зміни, зміна цінностей, культурна інновація та масова мобілізація. Вони допомагають суспільству адаптуватися до нових викликів та розвиватися відповідно до мінливих потреб сучасного світу. Історія ж допомагає зберегти культурну пам'ять, важливі історичні події та постаті стають частиною культурної пам'яті суспільства і передаються через покоління в оповіданнях, піснях, легендах та інших формах культури. Історичні зміни, такі як війни, революції, колонізація та інші події, впливають на культуру та спричиняють зміни в її розвитку. Зв'язок історії та культури підкреслює важливість вивчення історичних та культурних цінностей для збереження національної та глобальної ідентичності. Розуміння цього зв'язку допомагає нам краще розуміти світ навколо себе і той шлях, яким ми прийшли до сучасності.

Література:

1. Загальна середня освіта України в умовах воєнного стану та відбудови: реалії, досвід, перспективи / методичний поради́ник науковців Інституту педагогіки НАПН України до початку нового 2023–2024 навчального року : методичні рекомендації / за заг. ред. Олега Топузова, Тетяни Засе́кіної; Ін-т педагогіки НАПН України. Київ : Педагогічна думка, 2023. 192 с.

2. Bonales, G., Martínez-Estrella, E. C. y Suárez-Carballo, F. (2023) «Iconos culturales de Argentina, España y México. El fenómeno mainstream en redes sociales», Palabra Clave, 26(3), p. e2332. DOI: <https://doi.org/10.5294/pacla.2023.26.3.2> (дата звернення: 12.11.2023).

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВИХ ПОНЯТЬ У 9-У КЛАСІ: ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ (НА ПРИКЛАДІ ТЕМИ «НЕПОВНОЛІТНІ ЯК УЧАСНИКИ СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН»)

Ігор Коляда

Ніна Загребельна

Софія Іжук

Сучасний світ інформаційних технологій, зростаюче покоління «Альфа» - діти, народжені після 2010 року, з притаманними йому сприйняттям матеріальних цінностей та матеріального добробуту як належного стану речей. Вони не затримують свою увагу на чомусь одному і постійно поглинають гігабайти все нової і нової інформації. Їм властива багатозадачність і нетерплячість. Тому зміна форм, прийомів навчання, широке використання новітніх технологій навчання є потребою часу і невід'ємною складовою у освітній діяльності сучасного вчителя правознавства.

Шкільна навчальна дисципліна «Правознавство. 9 клас» передбачає вивчення тем, пов'язаних із сімейним правом України. Зокрема підручник «Основи правознавства» для 9 класу авторів О. Святокум та І. Святокум пропонує параграф «Неповнолітні як учасники сімейних правовідносин» [3].

Формування правових знань та практичних компетентностей в умовах реалізації завдань Нової української школи з урахуванням вікових особливостей